

Samenwerking rond vreedzame school en zorgkinderen

Jan Willem van de Meeneschool en BSO Eigenwijs te Utrecht

Deze praktijkbeschrijving is gemaakt met subsidie van het ministerie van OCW in het kader van het project Opvang op school. De beschrijving hoort bij het boek School met vijf O's. Onderwijs, opvoeding, ontwikkeling, opvang en ontspanning in een dagarrangement geschreven door Liesbeth Schreuder, Marja Valkestijn en Susanne Mewissen.

Susanne Mewissen
Nederlands Jeugdinstituut

© Nederlands Jeugdinstituut / NJI
April 2008

Jan Willem van de Meeneschool en BSO Eigenwijs te Utrecht

De Jan Willem van de Meeneschool werkt met het programma De vreedzame school. Dit programma is door Eduniek ontwikkeld om het sociale en emotionele klimaat in de klas en de school te verbeteren

De bedoeling van dit programma is dat er een verandering in de cultuur van een school plaatsvindt. Een vreedzame school is namelijk een gemeenschap, waarin iedereen (leerlingen, personeel, ouders, ondersteunend personeel) zich betrokken en verantwoordelijk voelt. Wat ook heel belangrijk is, is dat iedereen op een positieve manier met elkaar omgaat. Om hiervoor te zorgen, wordt conflictoplossing als uitgangspunt genomen bij de vreedzame school. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van training voor de leraren en verschillende lessen voor leerlingen. Belangrijk aspect hierbij is het opleiden van zogenaamde leerlingmediatoren. Deze mediators zorgen bij conflicten voor bemiddeling tussen twee kinderen. Leerlingen uit de bovenbouw kunnen zich hiervoor aanmelden. Wanneer ze de training succesvol afgesloten hebben, ontvangen ze een diploma. De vreedzame school is een integraal programma voor de basisschool. Het programma is inmiddels al op zo'n 270 basisscholen in Nederland met succes ingevoerd.

Bij de Jan Willem van de Meeneschool is gekozen voor de vreedzame school om conflicten beter te kunnen oplossen. Er waren een aantal kinderen met problematisch gedrag en er waren veel conflicten onderling bij de kinderen.

U leest in deze beschrijving hoe de school en BSO Eigenwijs samenwerken rond de vreedzame school. Eigenwijs is sinds juni 2006 een BSO-plus locatie. Daarom besteden we in deze beschrijving tevens aandacht aan de samenwerking rond zorgkinderen.

Voor het maken van deze beschrijving hebben we gesproken met Willem van Dorssen (leerkracht groep 8), Marijke Schalkwijk (leerkracht groep 3/ 4, Sharon Zeijseink (pedagogisch medewerker BSO) en Rob Peters (pedagoog van Ludens de centrale organisatie kinderopvang Utrecht).

Typering JW van de Meeneschool en BSO Eigenwijs

De JW van de Meeneschool ligt in het noordelijke deel van de wijk Hoograven, Utrecht. Karakteristiek voor deze wijk is de veelzijdige wijkbevolking. De schoolbevolking vormt hiervan een getrouwe afspiegeling.

Net als ruim 25 andere basisscholen in Utrecht, valt de Jan Willem van de Meeneschool onder het bestuur van de Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Utrecht (PCOU). Deze scholen worden ook wel ontmoetingsscholen genoemd. Hiermee wordt bedoeld dat kinderen en medewerkers met verschillende religieuze en/ of culturele achtergronden zich hier thuis voelen. Vanuit de Christelijke levensvisie geeft de school samen met de kinderen vorm aan waarden zoals gelijkwaardigheid, solidariteit en respect.

De school heeft ongeveer 160 leerlingen en maakt sinds dit schooljaar gebruik van gemengde groepen. Dit zijn vaste, maar wel verticale groepen. Groep 1 en 2 zit

samen(twee groepen), groep 3 en 4 zitten samen(twee groepen), groep 5 en 6 zitten samen, groep 6 en 7 zitten samen en groep 7 en 8 zitten samen. Reden van deze indeling is dat kinderen zo (nog) meer de kans krijgen om aansluiting te vinden bij zijn/haar cognitieve ontwikkeling en bij zijn/haar sociaal- emotionele ontwikkeling. Voordeel hiervan is dat de leerkrachten alle kinderen kennen en de kinderen vaak ook iedereen wel kennen. In de dagelijkse praktijk draait het in de school om de samenwerking tussen kinderen, ouders en het schoolteam. Hierbij staan de begrippen verantwoordelijkheid, vrijheid en vertrouwen centraal.

In schooljaar 2006/2007 is de JW van de Meeneschool begonnen met de volledige lessenreeks van de vreedzame school. Ook zijn er al meerdere informatiedagen voor de ouders georganiseerd.

In een aanbouw van het schoolgebouw is BSO Eigenwijs gevestigd. Dit is een BSO-plus locatie. Kinderen die extra zorg nodig hebben kunnen hier terecht. De BSO is te bereiken via een gang in het schoolgebouw. Van maandag tot en met vrijdag, maar ook in de vakanties, kunnen kinderen hier tot 18.00 uur terecht. Op de drukke dagen (ma/di/do) zijn er ongeveer 40 kinderen. Eigenwijs heeft een lokaal voor de kleinere kinderen en een lokaal voor de oudere kinderen. De BSO maakt gebruik van hetzelfde schoolplein als de school. Hier is ruimte om te voetballen, skeeleren en er is een klimrek.

De vreedzame school

De organisatie van de vreedzame school is in handen van een werkgroep. In deze werkgroep zit de intern begeleider van de school (IB-er), een leerkracht van groep 5/6, een leerkracht van groep 1/2a en een leerkracht van groep 8. De bijeenkomsten van deze werkgroep staan ingepland op de jaarplanning van de leerkrachten en vormen dus een vast onderdeel. De school volgt integraal alle blokken van het programma, alleen de startmomenten worden door de werkgroep bepaald in een teamvergadering. Voorbeelden van onderwerpen van de themalessen zijn Onze klas, Conflicten zelf oplossen, Communicatie, Gevoelens, Anders en toch samen en Mediatie. Per week is er één les van de vreedzame school. In dit tweede jaar probeert de school de uitgangspunten van de vreedzame school toe te passen in zoveel mogelijk situaties. De leerkrachten hebben vorig jaar een cursus gehad, zodat ze precies weten waar de vreedzame school voor staat en hoe ze de lessen kunnen geven. Eduniek zorgt voor de externe begeleiding. Zij komen regelmatig langs voor klassenbezoeken en trainings- en coachingsmomenten voor de mediators.

Na een jaar van de vreedzame school zijn de kinderen bekend met de belangrijkste begrippen. Half februari 2008 zijn de mediators aan de slag gegaan. Hierbij wordt het drie stappenplan gevolgd. Eerst proberen de kinderen een conflict zelf op te lossen, lukt dit niet dan helpt de mediator, helpt dat ook niet, dan komt de leerkracht aan bod. Het belangrijkste is niet dat er minder conflicten zullen zijn, maar dat kinderen ze beter kunnen oplossen.

Het is nog moeilijk te zeggen wat de effecten van de vreedzame school zijn, omdat ze er nog maar net mee begonnen zijn. De kinderen zijn er erg enthousiast over. Kinderen

van de bovenbouw krijgen de mogelijkheid om mediator te worden, daar is grote belangstelling voor. Af en toe zoeken de kinderen zelfs de conflicten op, zodat ze een mogelijkheid hebben om te kunnen mediëren!

Voor de ouders worden regelmatig informatiemiddagen of -avonden georganiseerd. De ouders mogen ook aanwezig zijn bij de diploma uitreiking voor de mediators.

Pedagogische samenhang

De pedagogisch medewerkers van Eigenwijs hebben meegedaan met de cursus van de vreedzame school. Zij houden zich aan dezelfde spelregels en zijn bekend met de termen en manieren om met elkaar om te gaan. Vooral de opstekers worden veel gebruikt bij de BSO, daar zijn de kinderen dan ook het bekendst mee. Een opstecker is een complimentje geven aan een ander kind zodat iemand blij en gelukkig wordt. Dit kan iets heel eenvoudigs zijn als 'Wat heb jij een leuk shirt aan' tot 'Ik vind je lief'. De thema's die bij school aan bod komen, worden niet doorgevoerd in de BSO.

Eigenwijs zit niet in de werkgroep vreedzame school. Pedagogische medewerkers zijn af en toe aanwezig bij een deel van de vergaderingen. Het volgen van dezelfde thema's van de vreedzame school zou wellicht in een later stadium wel mogelijk zijn. Als de school er al verder mee is, zouden er bijvoorbeeld ook mediators bij de BSO kunnen komen. Wegens tijdgebrek is er nog geen hulp bij de overgang van de kinderen van school naar de BSO. Het is een hectisch moment van kinderen die worden opgehaald, nog even blijven, of naar de BSO gaan. De meeste kinderen gaan zelfstandig naar de BSO. De kinderen van groep 1/2 worden of opgehaald door de iemand van de BSO, of gebracht door de juf. Formeel gezien moeten de medewerkers van de BSO de kinderen komen ophalen. Mochten er echte problemen met kinderen zijn, dan wordt hier wel informatie over uitgewisseld. Lastig is dat de school niet zomaar informatie mag doorspelen, daarvoor is toestemming van de ouder nodig. Er is wel een voorbeeld van een kind dat een schriftje heeft. In dit schriftje worden dan dingen op school, thuis en bij de BSO opgeschreven, zodat iedereen kan zien wat het kind gedaan heeft die dag.

Zorgkinderen

Het team van de Jan Willem van de Meeneschool heeft veel ervaring met zorgkinderen. Men kan indien nodig een beroep doen op voorzieningen uit het samenwerkingsverband zoals logopedie, orthopedagogie, maatschappelijk werk of de schoolarts. Bij opvallende kinderen kan er een onderzoek uitgevoerd worden door de orthopedagoog van de schoolbegeleidingsdienst.

Soms komt er een verzoek om contact vanuit het ziekenhuis of de jeugdzorg. De leerkrachten vullen dan vragenlijsten in als voorbereiding op een gesprek met de hulpverlener. Uit de contacten met externe hulpverleners komt vaak een plan van aanpak voort. Het grote probleem bij het uitvoeren van de adviezen, is het gebrek aan tijd en menskracht van de school. Die zijn niet voldoende om echt iets te kunnen betekenen voor zorgkinderen. De problemen die het meeste voorkomen zijn ADHD, PDS- NOS (ontwikkelingsstoornissen of contact - en relatieproblemen), dyslexie en

sociaal- emotionele problemen. Bij te grote problemen wordt een kind doorverwezen naar het speciaal onderwijs (SBO).

Wat nog vrij storend is, is dat er voor de zorgkinderen gigantische lijsten ingevuld moeten worden door de leerkrachten. Vaak staan hier veel 'onzin' vragen in, of zijn het lijsten met een verkeerd onderwerp. Bij een jongen met ADHD kregen ze bijvoorbeeld een lijst over autisme, en bij een jongen waar een formulier voor autisme nodig was, kregen ze een lijst voor ADHD. Vaak zijn de lijsten veel te uitgebreid en niet eens gericht op basisschoolkinderen. Zo komen er bijvoorbeeld ook vragen in voor als 'Rookt het kind' en dergelijke. Het fijnste zou zijn als in de toekomst de leerkrachten zelf zouden kunnen beschrijven wat ze zien en constateren.

Naast de normale buitenschoolse opvang locaties, zijn er BSO-plus locaties of BSO-plus groepen. Deze voorziening wordt in het leven geroepen omdat er een toename is van kinderen met moeilijk gedrag. Vaak zijn gewone centra voor buitenschoolse opvang niet ingesteld op deze groep kinderen. Kwetsbare kinderen hebben meer structuur en individuele aandacht nodig, dan bij de normale buitenschoolse opvang geboden kan worden. De bedoeling van een BSO plus locatie is ook dat zorgkinderen en 'gewone' kinderen integreren en dat de zorgkinderen geaccepteerd worden. Op de BSO-plus is extra begeleiding en de pedagogisch medewerkers zijn er beter toegerust en kunnen extra hulp krijgen. Soms zijn ook de groepen wat kleiner.

De pedagogisch medewerkers van een BSO-plus locatie krijgen een speciale cursus. Deze vindt één keer per jaar plaats en bestaat uit zes bijeenkomsten. Vervolgens vindt er vaker een opfriscursus plaats. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een acteur, zodat de pedagogisch medewerkers leren hoe ze bijvoorbeeld om moeten gaan met ouders. Eigenwijs is een BSO-plus locatie voor drie pluskinderen per dag. Maar in de praktijk weigert de BSO geen zorgkinderen. Er zijn op dit moment zes pluskinderen. Eigenwijs heeft extra faciliteiten, zoals Rob Peters de pedagoog. Rob zorgt voor de begeleiding van de kinderen, maar ook voor begeleiding van de ouders en de pedagogisch medewerkers.

Ieder plus kind op de BSO heeft een mentor. Dit is iemand van de leiding van de BSO. Deze mentor heeft, naast het gewone contact, één keer in de drie weken een gesprek met het kind. Zo kan er een vertrouwensrelatie opgebouwd worden. Het kind weet dan dat hij bij zijn mentor terecht kan voor problemen. Ook is het voor de mentor dan gemakkelijker om afspraken met het kind te maken. De BSO plus kinderen kunnen vanaf buitenaf aangemeld worden, dit hoeft niet per se via de school te gebeuren. Bij Ludens komen ze er dan achter dat er iets bijzonders met dit kind aan de hand is. Alles gebeurt vervolgens met instemming van de ouders. Er wordt aan de ouders gevraagd of de pedagoog aanwezig mag zijn bij een gesprek en of hij bij de school informatie mag aanvragen over het kind. Bij Eigenwijs heeft nog nooit een ouder dit geweigerd.

De pedagogisch medewerkers bij de BSO hebben een goed contact met de ouders. De ouders moeten ook altijd binnenkomen om hun kind op te halen, zodat er even gepraat kan worden. Verder is de samenwerking tussen de pedagogisch medewerkers goed en vullen ze elkaar aan waar nodig.

Één keer in de zes weken heeft de pedagoog een bespreking over de zorgkinderen. Er zijn ook extra faciliteiten aanwezig in geld, zoals bijvoorbeeld een kookclub, of kleien. Mochten er tijdens de BSO uren problemen zijn, dan kunnen de pedagogisch

medewerkers altijd contact opnemen met de pedagoog. Hij kan dan ideeën aandragen of hulp bieden. Mochten er echt grote problemen zijn met een kind, dan kan er besloten worden om dit kind van de BSO af te halen. Gebeurt dit niet, dan ontstaat er een te grote druk voor de groepsleiding waardoor ze niet meer goed kunnen functioneren. Dit is heel vervelend, maar komt bij Eigenwijs gelukkig zelden voor.

Samenwerken rond zorgkinderen

Er kunnen zorgkinderen zijn bij de school en zorgkinderen bij de BSO. Bij de BSO is er vooral ruimte voor vrij spel en spelen, bij school is alles meer gericht op leren. Er kunnen op beide locaties verschillende problemen bij de kinderen spelen. De school en de BSO kunnen hierbij aanvullend voor elkaar zijn, door goed te letten op signalen. Sharon Zeijseink vindt het werken bij een BSO plus locatie een extra uitdaging. Wel geeft ze aan dat haar (bij)baan vaak onderschat wordt. Hierdoor vindt er ook minder overdracht plaats, omdat de leerkrachten dat vaak niet zo nodig vinden. De school moest in het begin wennen aan de samenwerking met Eigenwijs. Maar de afstemming met de IB-er, de leerkrachten en de pedagoog is inmiddels veel beter geworden.

Die afstemming vindt eigenlijk altijd plaats van de BSO naar de school. Als een van de pedagogisch medewerkers iets opmerkt aan een kind, kan aan de leerkracht gevraagd worden of hij/zij dit ook opgemerkt heeft en zo ja, of dit dan opgeschreven kan worden. Vervolgens vraagt de pedagogische medewerker van de BSO een gesprek aan met de pedagoog. De BSO moet dan alle signalen die zijn opgemerkt doorgeven, zodat ze samen een plan van aanpak voor het zorgkind kunnen maken. Zodra dit plan duidelijk is, wordt het teruggekoppeld naar de school, zodat ze dezelfde aanpak hebben. De pedagoog overlegt zoveel mogelijk met de IB-er over de zorgkinderen, zodat hij de leerkrachten niet teveel voor de voet loopt. De IB-er kan dan eventueel aangeven naar welke leerkracht de pedagoog toe moet. De IB-er bij de Jan Willem van de Meeneschool is op de hoogte van de kinderen, zij weet precies wie de zorgkinderen zijn en heeft tijd om hier aandacht aan te besteden. Niet alle problemen worden rechtstreeks met de pedagoog besproken, als het om kleine dingetjes gaat kunnen de pedagogisch medewerkers zelf beslissingen nemen.

Wat betreft de afstemming zou het volgens de leerkrachten goed zijn als er af en toe wat meer tijd is om de zorgkinderen te bespreken. Dit kan bijvoorbeeld als de medewerker van de BSO naar de leerkracht zou komen. Een ander idee zou kunnen zijn dat de leerkrachten af en toe een half uurtje eerder uitgeroosterd worden, zodat ze even tijd hebben om overleg te voeren met de BSO over de zorgkinderen. Normaal gesproken kan dit vrijwel niet, omdat of de leerkracht de kinderen heeft of de BSO. Belangrijk hierbij is dat er wel weer rekening gehouden wordt met de privacy van het kind. Zoals al eerder aangegeven, moet er eerst toestemming van de ouders gegeven worden, voordat een kind onderzocht of geobserveerd mag worden. Meestal lukt dit wel bij Eigenwijs. Het is dus erg belangrijk dat iedereen zich open stelt naar elkaar, niet teveel afbakenen en taken naar de ander schuiven.

Toekomstige samenwerking

Er zijn nieuwbouwplannen voor de school. Hierbij zou het concept van de brede school tot de mogelijkheden kunnen horen. School en BSO zijn overtuigd van het nut en de noodzaak van het vormen van één geheel. Maar er spelen problemen zoals ruimtegebrek, begroting en het hebben van twee bouwheren (schoolbestuur en Ludens) die allebei graag wat anders willen. Ook de gemeente kan dwarsliggen. Het is daarom nog onduidelijk hoe dit allemaal gaat lopen, voorlopig zijn het nog toekomstplannen. In de toekomst zouden de buurt en de ouders meer betrokken kunnen worden bij de vreedzame school. Als aan de ouders wordt uitgelegd hoe de kinderen op school met conflicten omgaan, kunnen ouders dit thuis ook toepassen. Als de buurt bewoners en -organisaties meewerken gelden op het voetbalveld of bij de speeltuin dezelfde regels over probleemoplossing en wordt het voor kinderen een gewoonte.

Meer informatie

www.devreedzameschool.nl

www.jwvdmeene.nl

www.ludens.nl

Liesbeth Schreuder, Marja Valkestijn en Susanne Mewissen (2008). *School met vijf O's, Onderwijs, , opvoeding, ontwikkeling, opvang en ontspanning in een dagarrangement*. Amsterdam: SWP. Te bestellen via www.nji.nl of via www.swpbook.com.